

Beeldenstrijd

Tekst: Leen Huet

Eeuwenlang was schilderen een duidelijk omschreven bezigheid. Als je talent had, reikten belangrijke opdrachtgevers je belangrijke bestellingen aan: voor kerken schilderde je religieuze taferelen, waarbij je telkens probeerde het thema te verrijken met je psychologisch inzicht, je medeleven en je verrassende observatievermogen. Of je decoreerde grote zalen in paleizen met fresco's van de antieke goden. Je kon ook werken voor de vrije markt: dan maakte je kleinere religieuze taferelen voor particulieren, je schilderde naakte vrouwen uit oude verhalen (Susanna, Lucretia, Venus...), of landschappen en stillevens, portretten of zelfs taferelen uit het dagelijks leven. Elk doek of paneel was een afgerond esthetisch geheel, een drager van kennis en een venster op een mooie wereld. Door de mens gemaakte voorstellingen waren zeldzaam en alleen al daarom interessant.

Nieuwe technieken democratiseerden het zeldzame. Het zijn niet langer de schilders die onze onverzadigbare honger naar beelden stillen, dat doen nu de fotografen. Zij bepalen onze dagelijkse waarneming van de wereld en zelfs van fantasiewerelden. Kranten, tijdschriften, nieuwsuitzendingen, computerschermen krioelen van de beelden, die we lang niet allemaal aandachtig bekijken. Foto's wekken vluchtige emoties op en kunnen misleiden en manipuleren. Dit interesseert de virtuoze schilder Els Nouwen. Haar intense omgang met de beeldenstroom die ons dagelijks overspoelt, resulteerde in een heilzaam wantrouwen. Wat is een beeld? Wat maakt een beeld in ons los? Waarom onthouden we sommige beelden, die op het eerste gezicht niet zo opvallend zijn, waarom blijven ze in ons geheugen haken? Dankzij haar meesterlijke techniek kan Els Nouwen de werkelijkheid even "realistisch" weergeven als een fotograaf, maar dit is niet waar het voor haar als schilder om draait. In haar werk vertrekt ze vanuit foto's, die haar getroffen hebben, foto's die zelf al verwijzen naar een omgang met beeldcultuur. Zo werd ze geboeid door een foto van een negentiende-eeuws schilderij in Washington dat werd verminkt door een geesteszieke. Ook een foto van kinderen die Indiaantje spelen met een vredespijp, resoneerde: de kinderen spelen dat ze indiaan zijn zoals de schilder een *reenactor* lijkt van de schilderkunst, maar de foto herinnert een kenner van de traditie ook aan een schilderij van Magritte, dat we voornamelijk kennen dankzij een stroom aan foto's en reproducties.

De foto vormt het uitgangspunt voor de eerste laag van het schilderij. Maar dan neemt Nouwens bespiegeling als schilder het over. Hoe stuwt deze compositie, hoe stuwen deze kleuren haar penseel om de macht van dat vlakke realisme te doorbreken? Het gaat om concentratie, om een aandachtig opbouwen van een repliek op het basisbeeld, om onherroepelijke beslissingen die dan plotseling met de pols en het oog genomen worden. En de aandachtig kijkende toeschouwer kan die ingevingen, die precieze plaatsen van beslissing zien, en zien wat er tot stand komt. Vernietigt Els Nouwen het basisbeeld, als een hedendaagse beeldenstormer, of bevrijdt ze het juist? Het schilderij verbergt haar handeling niet, maar toont ze. Dat is het tegengestelde van manipulatie. Virtuositeit en vrijheid samen, het is een verkwikkende combinatie. En, zoals ze me enigszins aarzelend zei in haar atelier, met woorden die ik zo treffend vond dat ik ze opschreef: wellicht zegeviert de verf.